

Asia: VN/3071/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle julkisen hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevaksi lainsäädännöksi

Esitysluonnoksen kokonaisuutta koskevat kysymykset

Yleiset huomiot automaattista päätöksentekoa koskevasta sääntelykokonaisuudesta

Lainsäädäntö on tarpeen hallinnon automaattista päätöksenteon oikeudellisen perustan selventämiseksi ja jotta automaattisen päätöksenteon käyttöä hallinnossa voidaan edelleen kehittää.

Verohallinnon osalta ehdotettu lainsäädäntö mahdollistaisi pääosin nykyisen käytössä olevan sääntöperusteisen automaattisen päätöksenteon ja mahdollistaisi sen käyttöönoton muun muassa auto- ja valmisteverotuksessa.

Tiedonhallintalakiin automaattisen päätöksenteon virkavastuun kohdentumista ja hyvän hallinnon periaatteiden toteutumisen edistämiseksi ehdotetut seikkaperäiset säännökset muun muassa automatisoidun toimintaprosessin kehittämisen dokumentoinnista, laadunvarmistamisesta, laadunvalvonnasta ja käyttöönotosta aiheuttaisivat viranomaisille varsin mittavaa hallinnollista lisätyötä.

Huomiot ehdotetun sääntelyn suhteesta hallinnon lainalaisuuteen, hyvään hallintoon ja avoimuuteen sekä virkavastuuseen

Ehdotettu sääntelykokonaisuus toteuttaa riittävästi hallinnon lainalaisuuteen, hyvään hallintoon, viranomaisen toiminnan avoimuuteen ja virkavastuuseen liittyvät vaatimukset.

Kysymykset vaikutusarvioinnista

- Miten arvioitte ehdotuksen ja siihen sisältyvien vaatimusten vaikuttavan päätöksenteon automatisoinnin kehittämiseen ja käyttöönottoon tulevaisuudessa? Mitä hyötyjä ja mitä haittoja ehdotuksella olisi tulevan kehittämisen ja automaation hyödyntämisen osalta?

- Onko ehdotetuilla muutoksilla vaikutuksia, joita esityksessä ei ole tunnistettu ja jotka eivät liity jäljempänä esitettyihin kysymyksiin?

Ehdotettu lainsäädäntö mahdollistaisi Verohallinnon nykyisen kaltaisen sääntöperusteisen automaattisen päätöksenteon käyttöönoton uusissa asiaryhmissä. Ehdotettu lainsäädäntö ei sallisi automaattisten ratkaisujen tekemistä ns. oppivalla tekoälyllä, mikä rajoittaisi automaattisen päätöksenteon edelleen kehittämistä. Toisaalta ehdotettu lainsäädäntö ei asettaisi esteitä oppivan tekoälyn hyödyntämiselle muussa viranomaistoiminnassa, kuten avustavassa automaatiassa, jossa virkamies tarkistaa päätöksen asiasisällön ja hyväksyy sen.

Laki hallintolain muuttamisesta

Yleiset huomiot hallintolain 8 b luvusta

Ehdotettu sääntely on pääpiirteissään selkeä, toimiva ja kannatettava.

Huomiot automaattisen ratkaisemisen määritelmästä (53 e §:n 1 momentti)

Ehdotetun hallintolain 53 e §:n 1 momentin mukaan kyseessä on automaattinen ratkaisu, jos viranomainen tekee asiankäsittelyn päättävän ratkaisun automaattisella tietojenkäsittelyllä ennalta määriteltyjen käsittelysääntöjen perusteella ilman, että ratkaisun tarkistaa ja hyväksyy luonnollinen henkilö. Säännöskohtaisten perustelujen (s. 79) mukaan hallintolain 8 b luku tulisi sovellettavaksi, kun asiankäsittelyn päättävä ratkaisu tehdään yksinomaan automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ilman luonnollisen henkilön myötävaikutusta. Tällaisessa asiankäsittelyssäkin voisi olla vaiheita, joissa luonnollinen henkilö osallistuu asian valmisteluun tekemällä välitoimia asiankäsittelyssä, kuten tapauskohtaista harkintaa edellyttäviä vaiheita. Jos ratkaisu tehdään yksinomaan automaattisen tietojenkäsittelyn avulla, mutta lopputuloksen tarkistaa ja hyväksyy luonnollinen henkilö, ei ehdotettu 8 b luvun sääntely tulisi sovellettavaksi, koska tällöin luonnollinen henkilö kontrolloi automaattisesti tuotetun ratkaisun lopputuloksen, jolloin asian ratkaisee lopputuloksen tarkistanut ja hyväksynyt luonnollinen henkilö.

Verohallinnon käsityksen mukaan säännös ei edellytä, että päätöksessä tulisi eritellä toisaalta virkailijan käsittelemät ja toisaalta vaan automaatiassa käsitellyt päätökseen sisältyvät osakysymykset, vaan ratkaisevaa on se, onko virkailija tarkistanut ja hyväksynyt lopullisen päätösasiakirjan asiasisällöltään. Tällaisena automaattisen ratkaisemisen määritelmä vaikuttaa toimivalta ja sen pohjalta automaattisesta ratkaisemisesta ilmoittaminen yksittäisillä päätöksillä on toteutettavissa myös verotuksen massaluonteisessa päätöksenteossa.

Huomiot automaattisesti ratkaistavien asioiden käyttöalasta ja rajauksesta (53 e §:n 2-4 momentti)

Automaattisesti ratkaistavien asioiden käyttöalaa koskevan ehdotetun hallintolain 53 e §:n 2 momentin mukaan viranomainen voisi ratkaista automaattisesti asian, johon ei sisälly seikkoja, jotka viranomaisen etukäteisen harkinnan mukaan edellyttäisivät tapauskohtaista harkintaa, tai johon sisältyvät tapauskohtaista harkintaa edellyttävät seikat virkamies tai muu asian käsittelijä on arvioinut. Automaattisesti ratkaistavat asiat olisi valittava ja ratkaistava sovellettavan lain perusteella laadittujen käsittelysääntöjen mukaisesti.

Verohallinnon käsityksen mukaan ehdotettu käyttöalasäännös on onnistunut ja mahdollistaa pääosin Verohallinnon automaattisen päätöksenteon.

Ehdotetun hallintolain 53 e §:n 4 momentin mukaan automaattisesti ei voitaisi ratkaista oikaisuvaatimusta eikä rangaistusluontoisen hallinnollisen seuraamuksen määräämistä. Verotuksessa määrätään vuosittain myöhästymismaksuja, veronkorotuksia ja laiminlyöntimaksuja ilmoitusten myöhästymisestä ja muista laiminlyönneistä sadoissa tuhansissa tapauksissa. Verohallinnolle tehdään vuosittain yli 100 000 oikaisuvaatimusta, joista suurin osa koskee henkilöasiakkaiden tuloverotusta. Myös seuraamusten ja oikaisuvaatimusten käsittelyssä Verohallinnon on välttämätöntä hyödyntää automaattista päätöksentekoa, jotta verotus voidaan toimeenpanna ja asiat käsitellä laissa säädetyssä määräajassa tai hallintolain mukaisesti ilman aiheutonta viivytystä ja ilman suhteettomia lisäpanostuksia virkailijatyöhön. Verotusmenettelyssä määrättävien seuraamusten määräämistilanteet ovat seuraamusten kaavamaisuuden vuoksi sen tyyppisiä asioita, jotka suurelta osin soveltuisivat ratkaistavaksi automaattisesti ehdotetun hallintolain 53 e §:n 2 momentin yleissäännön nojalla. Sama koskee osaa oikaisuvaatimuksista. Eräs lainsäädännöllinen vaihtoehto olisi se, että hallintolaissa ei kiellettäisi seuraamusten ja oikaisuvaatimusten ratkaisemista automaatiassa, vaan viranomaisen olisi harkittava hallintolain 53 e §:n 2 momentissa asetettujen kriteerien perustella minkälaisissa tilanteissa seuraamus voitaisiin määrätä automaattisesti. Tällöin eri viranomaisia koskevassa erityislainsäädännössä ei olisi tarpeen erikseen säätää seuraamusten ja oikaisuvaatimusten automaattista ratkaisemisesta. Jos tätä menettelytapaa ei seuraamusten ja oikaisuvaatimusasioiden luonne huomioon ottaen kuitenkaan pidetä mahdollisena, verotuksen osalta on välttämätöntä mahdollistaa seuraamusten ja oikaisuvaatimusten ratkaiseminen automaatiassa erityislainsäädännössä. Jos esimerkiksi myöhästymismaksuja ei voitaisi määrätä automaatiassa, tästä aiheutuisi Verohallinnon arvion mukaan ainakin noin 50 henkilötyövuoden virkailijatyön lisäys vastaten noin 3,0 miljoonan euron vuotuisia kustannuksia. Myöhästymismaksujen kaavamaisuuden vuoksi sillä, että virkailijat tarkistaisivat ja hyväksyisivät kaikki myöhästymismaksupäätökset ei olisi merkitystä päätösten oikeellisuuden ja asianosaisen oikeusturvan kannalta.

Huomiot automaattisen ratkaisemisen oikeussuojaedellytyksestä (53 f §)

Automaattisen ratkaisemisen edellytyksenä olisi, että luonnollinen henkilö voi vaatia automaattisesti tehtävään ratkaisuun oikaisua oikaisuvaatimuksella tai sitä vastaavalla oikeussuojakeinolla. Tämä ei koskisi tilanteita, joissa asianosaisen vaatimus hyväksytään ja asia ei koske toista asianosaista. Oikeussuojaedellytyksellä toteutettaisiin yleisen tietosuoja-asetuksen mukainen luonnollisen henkilön (rekisteröidyn) oikeus vaatia ihmisen osallistumista tietojen käsittelyyn.

Verohallinnon päätöksiin voi yleisesti hakea muutosta verotusmenettelylakien mukaisella oikaisuvaatimuksella, jonka ratkaisee Verohallinto tai verotuksen oikaisulautakunta, joka on Verohallinnossa osa samaa rekisterinpitäjää. Verohallinnon kannalta oikeussuojaedellytyksen toteuttaminen oikaisuvaatimusmahdollisuudella on pääosin toimiva ja tarkoituksenmukainen. Eräisiin Verohallinnon ratkaisuihin, jotka tulisi voida tehdä automaattisesti, ei voi kuitenkaan vaatia oikaisua (esimerkiksi veroilmoituksen antamisajan pidentäminen). Näiden osalta erityislainsäädännössä tulisi mahdollistaa automaattinen ratkaisu määrätyissä selvissä tilanteissa

silloinkin, kun verovelvollisen pyyntö hylätään tai toteuttaa oikeus ihmisen osallistumisesta muulla tavalla kuin jälkikäteisellä oikaisuvaatimuksella.

Huomiot automaattisesta ratkaisemisesta ilmoittamisesta (53 g §)

Ehdotetun hallintolain 53 g §:n 1 momentin mukaan "sen lisäksi, mitä 44 §:n 1 momentissa säädetään, on kirjallisesta hallintopäätöksestä käytävä ilmi, jos asia on ratkaistu automaattisesti, sekä tieto siitä, missä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 28 d §:ssä tarkoitettu käyttöönottopäätös on saatavilla."

Hallituksen esitysluonnoksen perustelujen (s. 86) mukaan ehdotettu säännös ei vaadi käyttöönottopäätöksen yksilöintiä esimerkiksi päivämäärän ja diaarinumeron perusteella yksittäisessä asianosaiselle annettavassa verotuspäätöksessä tai muussa päätöksessä, vaan riittävää on päätöksessä yksilöity viranomaisen verkkosivun osoite, josta myös asianomainen käyttöönottopäätös löytyy. Verohallinnon käsityksen mukaan tämä täyttää hyvin tietosuojasta ja hyvän hallinnon periaatteista johdetut asianosaisen oikeussuojatarpeet ja mahdolliset tietotarpeet siitä, että asia on ratkaistu automaattisesti. Sääntely mahdollistaa myös sen, että viranomainen voi käyttää eri päätöksissä pysyvämpiä yhteisiä vakiotekstejä, joita ei tarvitse räätälöidä kunkin asiaryhmän päätöskirjeille erikseen, mikä säästää viranomaiselle ja yhteiskunnalle aiheutuvia kustannuksia.

Ilmoitus siitä, että "asia on ratkaistu automaattisesti" voi olla vaikeasti ymmärrettävissä. Olisikin perustelua, että säännös sallisi saman asian ilmaisemisen myös toisessa muodossa, kuten esimerkiksi "Päätös on tehty automaattiossa" tai "Päätös on tehty automaattisesti." Tästä mahdollisuudesta olisi hyvä mainita selventävästi säännöskohtaisissa perusteluissa.

Muut hallintolakia koskevat huomiot

Ei huomioita.

Laki tiedonhallintalain muuttamisesta

Yleiset huomiot tiedonhallintalain 6 a luvusta

Tiedonhallintalain 6 a lukuun ehdotetaan lisättäväksi hyvin yksityiskohtaiset säännökset muun muassa automatisoidun toimintaprosessin kehittämisen dokumentoinnista, laadunvarmistamisesta, laadunvalvonnasta ja käyttöönotosta. Sääntely on katsottu tarpeelliseksi automaattisen päätöksentekoon liittyvän virkavastuun ja hyvän hallinnon periaatteiden asianmukaiseksi toteuttamiseksi.

Säännöksissä lueteltuja vaatimuksia voidaan sinänsä pitää sellaisena, jotka muutenkin tulisi ottaa huomioon hyvien käytänteiden mukaan tehtävässä tietojärjestelmän ja sen toimintaprosessin

kehittämistyössä ja toiminnassa. Verohallinnon näkemyksen mukaan vaatimukset esim. testaamisesta ja laadunvalvonnasta olisi voitu todeta säännöksissä yleisemmällä tasolla, mikä olisi mahdollistanut tarpeellisen jouston yksityiskohdissa. Verohallinnolla ei ole sinänsä muuta huomautettavaa ehdotetuista säännöksistä.

Soveltaminen Ahvenanmaalla

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan tiedonhallintalain 3 §:n 5 momentti, joka koskee lain soveltamista Ahvenanmaan maakunnassa toimiviin viranomaisiin, ehdotetaan muutettavaksi seuraavasti:

Tätä lakia ei sovelleta Ahvenanmaan maakunnassa toimiviin valtion viranomaisiin. Kuitenkin tämän lain 13 a §:ää ja 6 a lukua sovelletaan Ahvenanmaalla toimiviin viranomaisiin niiden hoitaessa sellaisia valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvia viranomaistehtäviä, joissa tehdään hallintolain 53 e §:ssä tarkoitettuja asian automaattisia ratkaisuja.

Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 1 momentin 5) kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat maakunnalle tulosta perittävää lisäveroa ja tilapäistä ylimääräistä tuloveroa sekä elinkeino- ja huviveroja, maakunnalle perittävien maksujen perusteita ja kunnalle tulevaa veroa.

Ahvenanmaan maakunnalle ja Ahvenanmaan kunnille suoritettavien verojen verotuksen toimittamisesta Ahvenanmaalla annetun Tasavallan presidentin asetuksen (610/2020) 1 §:n mukaan Verohallinto hoitaa ennakkoperinnästä, verotusmenettelystä, veronkannosta ja verontilityksestä annetun Ahvenanmaan maakunnan lainsäädännön mukaan Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle kuuluvat hallintotehtävät, kun kysymys on kunnalle tulon perusteella suoritettavasta verosta ja kiinteistöverosta sekä maakunnalle suoritettavasta medieavgift -nimisestä verosta.

Kysymys on itsehallintolain 32 §:ssä tarkoitettusta sopimusasetuksesta, jolla maakuntahallintoon kuuluvia tehtäviä on siirretty valtakunnan viranomaiselle, Verohallinnolle. Verohallinto käyttää ahvenanmaalaisten luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden verotuksessa, mm. verotuspäätösten tekemisessä, automaattista päätöksentekoa luonnollisesti samassa laajuudessa kuin Manner-Suomesta olevien verovelvollisten verotuksessa.

Ehdotetussa tiedonhallintalain 3 §:n 5 momentissa puhutaan "valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvista viranomaistehtävistä". Jotta ei syntyisi oikeudellista epäselvyyttä Verohallinnon automaattisen päätöksenteon ja siihen liittyvien menettelyllisten vaatimusten soveltuvuudesta yhtä lailla myös Verohallinnon hoitamassa ahvenanmaalaisten verotuksessa, Verohallinto esittää harkittavaksi pitäisikö 3 §:n 5 momenttiin lisätä maininta myös sopimusasetuksella valtion viranomaisen hoidettavaksi siirretyistä tehtävistä esimerkiksi seuraavasti:

"Tätä lakia ei sovelleta Ahvenanmaan maakunnassa toimiviin valtion viranomaisiin. Kuitenkin tämän lain 13 a §:ää ja 6 a lukua sovelletaan Ahvenanmaalla toimiviin viranomaisiin niiden hoitaessa sellaisia valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvia tai itsehallintolain 32 §:n nojalla valtion viranomaiselle siirrettyjä viranomaistehtäviä, joissa tehdään hallintolain 53 e §:ssä tarkoitettuja asian automaattisia ratkaisuja."

Lain ingressiin pitänee lisäksi lisätä maininta tiedonhallintalain 3 §:n 5 momentin muuttamisesta.

Yleiset huomiot tiedonhallintalain 13 a §:stä

Verohallinnolla ei ole huomautettavaa ehdotetusta tiedonhallintalain 13 a §:stä (häiriötilanteista tiedottaminen ja varautuminen häiriötilanteisiin).

Kysymykset vaikutusarvioinnista

- Jos organisaatiollanne on jo käytössä automatisoituja päätöksentekoprosesseja: Onko ehdotuksen vaikutukset olemassa oleviin automatisoituihin päätöksentekoprosesseihin arvioitu osaltanne riittävästi? Puuttuuko arvioinnista joitain keskeisiä näkökulmia? Onko muutoksen edellyttämät resurssitarpeet arvioitu oikeasuuntaisesti?

- Jos organisaatiollanne on jo käytössä automatisoituja päätöksentekoprosesseja: Jos käytössä olevasta automaattisesta päätöksenteosta jouduttaisiin luopumaan, millaisia resursseja nykyisten käsittelyvolyyymien ja -aikojen säilyttäminen ilman automatisointia edellyttäisi?

- Onko tiedonhallintalakiin ehdotetun 13 a §:n vaikutukset arvioitu osaltanne riittävästi? Puuttuuko arvioinnista joitain keskeisiä näkökulmia? Onko muutoksen edellyttämät resurssitarpeet arvioitu oikeasuuntaisesti?

Verohallinnon arvion mukaan automaattisesta ratkaisemisesta ilmoittamisen toteutus edellä kohdassa Huomiot automaattisesta ratkaisemisesta ilmoittamisesta (53 g §) mainitun mukaisesti vakioteksteinä Verohallinnon päätöskirjeille ja tietojärjestelmään tulee aiheuttamaan Verohallinnolle noin 400 000 euron kustannukset, jos automaattisen ratkaisun määritelmä on ehdotetun hallintolain 53 e §:n 1 momentin mukainen ("viranomainen tekee asiankäsittelyn päättävän ratkaisun automaattisella tietojenkäsittelyllä ennalta määriteltyjen käsittelysääntöjen perusteella ilman, että ratkaisun tarkistaa ja hyväksyy luonnollinen henkilö").

Automaattista ratkaisemisesta koskevat tekstit verovelvollisille lähetettävillä yksittäisillä päätöksillä tulevat herättämään asiakkaisissa mielenkiintoa ja myös hämmennystä sekä aiheuttamaan yhteydenottoja Verohallintoon automaattista päätöksentekoa koskevien kysymysten ja automaattista päätöksentekoa koskevien asiakirjapyyntöjen esittämiseksi. Verohallinto arvioi tästä voivan aiheutua noin viiden henkilötyövuoden asiantuntijatyön lisäyksen vastaten noin 450 000 euron vuotuisia kustannuksia.

Verohallinnossa on käytössä lukuisia automaattisia toimintaprosesseja. Verohallinnon arvion mukaan käytössä olevien prosessien saattaminen tiedonhallintalain 6 a luvussa asetettavien

vaatimusten mukaisesti dokumentoinnin ym. osalta tulee vaatimaan noin 10 henkilötyövuoden asiantuntijatyön, vastaten noin 900 000 euron kustannuksia. Ylläpito ja hallinta aiheuttanee jatkossa noin 2 henkilötyövuoden vuotuisen asiantuntijatyön, vastaten noin 180 000 euron kustannuksia.

Kuten hallituksen esitysluonnoksessa (s. 66) todetaan, Verohallinto on arvioinut, että henkilöstön pysyvä lisäresurssitarve olisi kaikki verolajit ja asiaryhmät huomioon ottaen noin 2 000 henkilötyövuotta, jos automaattisesta päätöksenteosta jouduttaisiin luopumaan. Tämän laajuinen henkilötyövuosien lisäys aiheuttaisi Verohallinnolle vähintään noin 110 miljoonan euron vuosittaiset lisäkustannukset

Laki digipalvelulain muuttamisesta

Yleiset huomiot digipalvelulain 6 a §:stä

Ehdotetussa digipalvelulain 6 a §:ssä säädettäisiin palveluautomaation käyttöön neuvonnassa (chatbot) liittyvistä vaatimuksista. Vaatimukset ovat sinänsä asianmukaisia ja toteutettavissa. Ehdotetun 6 a §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan viranomaisen olisi tallennettava viestien vaihto tietojärjestelmäänsä siten, että yksittäinen viestin vaihto voidaan tarkastaa. Säännöstä olisi perusteltua täydentää tallenteen säilytysajalla, joka voisi olla esimerkiksi kaksi vuotta viestien vaihtoa seuraavan vuoden alusta.

Kysymykset vaikutusarvioinnista

- **Onko digipalvelulakiin ehdotetun 6 a §:n vaikutukset arvioitu osaltanne riittävästi? Puuttuuko arvioinnista joitain keskeisiä näkökulmia? Onko muutoksen edellyttämät resurssitarpeet arvioitu oikeansuuntaisesti?**

- **Miten arvioitte digipalvelulakiin ehdotetun 6 a §:n ja siihen sisältyvien vaatimusten vaikuttavan palveluautomaation kehittämiseen ja käyttöönottoon tulevaisuudessa? Mitä hyötyjä ja mitä haittoja ehdotuksella olisi tulevan kehittämisen osalta?**

Ei lausuttavaa.

Laki rikosasioiden tietosuojalain muuttamisesta

Huomiot 13 §:ään ehdotettavasta muutoksesta

Ei huomioita

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Huomiot ehdotetusta voimaantulosta sekä siirtymäsäännöksistä

Tiedonhallintalakiin ehdotettujen muutosten voimaantulosäännöksen mukaan ennen lain voimaantuloa käyttöön otettu automatisoitu toimintaprosessi olisi saatettava uusien säännösten mukaiseksi kahden kuukauden kuluessa lain voimaantulosta. Hallituksen esitysluonnoksen perustelujen mukaan (s. 114-115) viranomaisten olisi käytävä läpi jo käytössä olevat automatisoidut toimintaprosessinsa, niistä laadittu dokumentaatio, niitä tuottavien tietojärjestelmien tekniset ominaisuudet sekä niiden vaatimustenmukaisuus ja automaattisesti tuotettavien asiakkaille

tarkoitettujen asiakirjojen ymmärrettävyys. Perusteluissa todetaan, että sääntely tulee edellyttämään arvioiden mukaan toimenpiteitä ja rekrytointeja erilaisten hallinnollisten järjestelyjen tuomiseksi vastaamaan sääntelyssä esitettyjä vaatimuksia. Viranomaisten olisi esimerkiksi nimettävä ja tarvittaessa ensin rekrytoitava laadunvarmistamisen ja laadunvalvonnan vastuhenkilöt, minkä lisäksi olemassa oleva dokumentaatio olisi tarkistettava ja tarvittaessa dokumentaatiota olisi täydennettävä laatimalla uutta dokumentaatiota. Viranomaisen olisi myös suunniteltava ja pantava toimeen riittävä automatisoitu toimintaprosessia koskeva tiedottaminen. Viranomaisen olisi siirtymäajan kuluessa varmistettava toimintaprosessia koskevan käyttöönottopäätöksen perusteet sekä tehtävä itse käyttöönottopäätös, jotta automaattisesti tuotetun ratkaisun virkavastuu voidaan riittävällä tarkkuudella kohdentaa.

Verohallinto on käyttänyt automaattista päätöksentekoa pitkään sellaisissa asioissa, jotka asian laadun huomioon ottaen soveltuvat automaattiseen päätöksentekoon. Eri asiaryhmissä käytettäviä automaattisia toimintaprosesseja on Verohallinnossa yli sata. Automaattiset päätöksentekoprosessit on suunniteltu, kehitetty ja testattu hyviä käytänteitä noudattaen ja niissä on otettu huomioon lainsäädännössä kyseisen asian käsittelylle asetetut menettelylliset vaatimukset. Verohallinnon käsityksen verotuksen automaattiset prosessit eivät ole aiheuttaneet verovelvollisille merkittäviä oikeusturvaongelmia tai virkavastuuseen perustuvia vaatimuksia. Jos on ilmennyt, että automaattinen päätöksenteko ei ole johtanut yksittäisessä tapauksessa aineellisesti oikeaan lopputulokseen, ratkaisu on korjattu verotuksen joustavien oikaisusäännösten nojalla samalla tavoin virkailijan tekemät ratkaisut. Automaattisen toimintaprosessin kehittämiseen ja käyttöönottoon osallistuneet ja niistä päättäneet vastuulliset henkilöt ovat olleet tarvittaessa yksilöitävissä laaditun dokumentaation perusteella.

Jo käytössä olevien automaattisten toimintaprosessien saattaminen tarkalleen vastaamaan uuden sääntelyn mukaisia vaatimuksia saattaa aiheuttaa eri viranomaiselle mittavaa työtä ja kustannuksia erityisesti, jos kyse on jo pitkään käytössä olleesta automaattisesta prosessista ja jos prosesseja on lukuisia. Olisikin perusteltua harkita vaihtoehtoa, että vaatimuksia ei sellaisenaan sovellettaisi jo käytössä oleviin automaattisiin toimintaprosesseihin. Jos tätä ei virkavastuun ja hyvän hallinnon asianmukaisen toteutumisen kannalta pidetä oikeudellisesti mahdollisena ratkaisuna, siirtymäaikaa tulisi joka tapauksessa pidentää lakiluonnoksessa ehdotetusta yhdestä vuodesta kahteen vuoteen lain voimaantulosta, jotta viranomaisille jäisi riittävä aika lain vaatimusten toteuttamiseen.

Merisalo Matti
Verohallinto - Esikunta- ja oikeusyksikkö